1856-1956

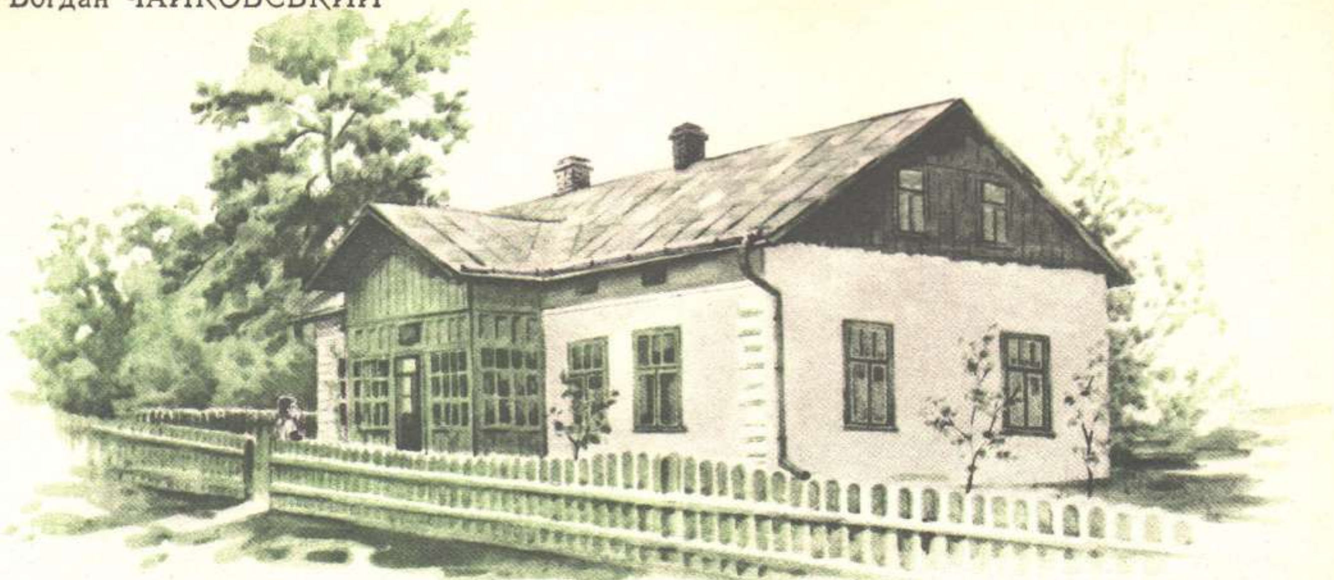

Барвінок

№ 8 СЕРПЕНЬ 1956

Журнал ЦК ЛКСМУ для школярів молодших класів

Богдан ЧАЙКОВСЬКИЙ

ВЕЛИКИЙ НАРОДНИЙ ПИСЬМЕННИК

У долині село лежить

На Західній Україні, недалеко від міста Дрогобич, розкинулось у мальовничій долині село Нагуєвичі. В цьому селі 27 серпня 1856 року в сім'ї коваля Франка народився син. Назвали його простим хорошим ім'ям Іван.

Коли Іванцьо підріс, любив він бувати у батьковій кузні, що одиноко стояла на пагорбі край села. Тут часто збиралися жителі Нагуєвичів і сусідніх сіл. Кому коня підкувати, кому леміш зробити до плуга, кому добру пораду дати — все умів Яць-коваль, як називали Іванового батька односельчани. Отак і збиралися люди біля кузні щовечора і подовгу гомоніли про свої господарські справи. Було про що погомоніти їм, було що послухати малому Іванові.

Село Нагуєвичі, як і вся тодішня Західна Україна, входило до складу Австро-Угорської імперії. Правив нею цісар (цар). Гірко жилося трудящій людині. Пани за безцінь скуповували у селян землі, будували на них копальні, добували нафту і вигідно продавали її за кордоном. А без землі селянинові нікуди подітися. Доводилося йти до того ж пана на заробітки. І тут, на своїй же землі, терпів він всіляке знущання наглядачів, жив у голоді і холоді, віддаючи останню копійчину панові за шматок хліба. А бувало й гірше.

— Оце позавчора, кажуть, Николай наш загинув, — розповідає старий дідусь, що по дорозі в сусіднє село спинився біля кузні перепочити. — Вкинули його в глибоку штольну якісь лайдаки...

Сумно і страшно чути розповідь про те, як десь у Дрогобичі гендлярі віддали до суду бідного селянина: не було чим заплатити за квартиру... Слухають люди, і слухає про людське горе малий Іванцьо.

Перші враження дитинства глибоко запали в душу маленького Івана. Назавжди запам'яталися йому розмови біля батькової кузні.

Пізніше, вже ставши відомим письменником, Іван Франко написав багато хороших творів про життя простих людей — оповідання «Ріпник», «Яць Зелепуга», «Добрий заробок», повість «Борислав сміється». Скільки ніжності і теплоти, скільки любові до рідного краю у вірші Франка «У долині село лежить»!

У долині село лежить,
Понад селом туман дрижить,
А на горбі край села
Стоїть кузня немала.

А в тій кузні коваль клепле,
А в коваля серце тепле,
А він клепле та й співа,
Всіх до кузні іззива:

«Ходіть, люди, з хат, із поля!
Тут кується краща доля.
Ходіть, люди, порану,
Вибивайтесь з туману!»

Без батька і матері

За життя Івана Франка в Нагуєвичах не було школи, а тому батькові довелося віддати свого сина вчитися у сусіднє село Ясеницю-Сільну. Тут, у дядька, материного брата, і прожив Іванцьо два роки, навчаючись у сільській школі. Та хіба тодішню школу можна порівняти з вашою, діти? Навчання в ті роки провадилося польською або німецькою мовою. Учителі були жорстокими людьми. Вони глузували з учнів, яким важко давалась наука, залишали їх без обіду, били різками. Лише дядько навчив Івана Франка читати по-українськи.

Незабаром Іван опинився у дрогобицькій школі.

Згодом в оповіданні «Отець-гуморист» Іван Франко з глибоким сумом у серці розповів про нещасну долю свого шкільного товариша Волянського. Учитель одного разу нелюдськи побив Волянського, і той захворів на запалення мозку. Невдовзі хлопчина помер.

Проте Іван Франко здобув пошану навіть у таких жахливих учителів. За свої здібності в кінці першого року навчання він одержав нагороду (книжку). На екзамені був присутній його батько. Коли синові вручили нагороду, батько не витримав і розплакався на радощах. А через два місяці старий коваль помер.

Мати і вітчим дали змогу Франкові вчитися далі. Він вступає до дрогобицької гімназії. Довгий час новий гімназист сидів на «ослячій лавці» — в кутку, де сиділи відстаючі учні і діти бідняків, терплячи знущання і насмішки учителів. Але успіхи хлопця у навчанні змусили їх змінити своє ставлення до нього. Йому дають другу нагороду.

Роки навчання Іван Франко змалював у оповіданнях «Малий Мирон», «Грицева шкільна наука», «Олівець» та ін.

Через кілька років після смерті батька молодого Франка спіткало нове лихо: померла мати. Вітчим одружився вдруге. І замість батька й матері у Франка лишились тепер вітчим та мачуха. Складний життєвий шлях стелився перед ним.

Вічний революціонер

Ще в гімназії Іван Франко почав писати вірші.

Ілюстрація А. Базилевича до оповідання І. Франка «Отець-гуморист».

Дев'ятнадцятирічним юнаком вступив він до Львівського університету, а через рік тут же, у Львові, вийшла перша збірка його поезій. Відтоді поет не припиняв своєї літературної праці протягом сорока років. Він видав кілька збірок віршів, написав понад 100 оповідань і повістей, багато п'єс та літературних статей.

Іван Франко гаряче любив простих людей. Не міг він спокійно дивитися, як багачі обдурювали селян, забирали в них землю, накладали на них високі податки, щоб самим жити в розкошах. І про це він з обуренням писав у своїх віршах, оповіданнях, повістях.

Хвилююче змалював Франко в оповіданні «Добрий заробок» злидні тодішнього трудівника.

...Нелегко жилося селянинові Панькові. Сім'я велика, землі нема, грошей невистачає. В'язав Панько березові віники і продавав їх потроху в місті. Але скільки тих віників треба людям, щоб міг він заробити на цьому? І ось одного разу якийсь пан замовив йому аж сто віників. Зрадів Панько — це ж великий заробіток! Цілий тиждень він з дружиною, обливаючись потом, робив ті віники. Ледве доніс їх до міста.

А виявилось, що панові вони не потрібні. Той пан просто обдурив селянина. Замовив йому так багато віників для того, щоб накласти на нього новий податок.

Отакий-то «заробок» мав Панько.

Іван Франко не тільки писав у своїх книжках про нужденне життя селян і робітників, але й закликав їх боротися проти свавільних панів. І найкращою його зброєю в цій боротьбі було слово. У своєму відомому вірші «Вічний революціонер» поет закликав робітників і селян не боятися тюремних царських мурів і муштрованих військ,

«Не ридать, а здобувати
Хоч синам, як не собі,
Кращу долю в боротьбі».

Звичайно, пани боялися палких революційних виступів письменника. Франка кілька разів заарештовували і кидали в тюрму. Проте, ніякі заборони не могли примусити його мовчати.

Одразу ж після першого ув'язнення він написав вірш «Каменярі». В ньому Франко говорив про величезну гранітну скелю.

Ілюстрація А. Базилевича до оповідання І. Франка «Грицева шкільна наука».

Сміливі, відважні каменярі — борці-революціонери з молотами в руках розбивають її.

Поет непохитно вірив у те, що каменярі-революціонери вщент розіб'ють скелю — ненависний царизм, скинуть гніт капіталістів і здобудуть волю.

Дуже полюбилася простим людям повість Івана Франка «Борислав сміється». Герой цієї повісті робітник Бенедьо Синиця закликав своїх товаришів не коритися хижим капіталістам, відгодованим неробам Герману Гольдкремеру та Леону Гаммершлягу, і нещадно розправлятися з ними. Ця повість виховувала у трудящих людей непримиренну ненависть до панів усіх мастей. Вона кликала їх на барикади під час революції 1905 року і в дні Великої Жовтневої соціалістичної революції.

На жаль, Іван Франко не дожив до цих світлих часів. Він помер у 1916 році і вже не зміг побачити, як його рідний український народ завоював своє щастя.

* * *

Іван Франко — один з найбільших письменників світової літератури. Він писав і вірші, і повісті, і п'єси. Був Франко і видатним вченим — доктором філософських наук.

Багато працював письменник, багато чудових книжок лишив він своєму народові. Не забув Іван Якович і про вас, діти. Всі ви знаєте його цікаві казки, зібрані в книжці «Коли ще звірі говорили», оповідання «Малий Мирон» і «Грицева шкільна наука».

У серпні минає сто років з дня народження Івана Яковича Франка. Письменник - революціонер щиро любив свій край, свій народ. Він палко виступав за єднання з великим російським народом, за дружбу і братерство всіх народів світу. В одному з віршів поет висловлював свою любов

«До всіх, що ллють свій піт і кров,
До всіх, котрих гнетуть окови».

Ось чому пам'ять великого народного письменника шанують не лише в нашій країні, але й трудящі в усьому світі.

Іван ФРАНКО

ВЕСНЯНКА

Дивувалась зима,
Чом це тають сніги,
Чом леди присли всі
На широкій ріці?

Дивувалась зима,
Чом так слабне вона,
Де той легіт[1] бересь,
Що теплом пронима?

Дивувалась зима,
Як це скріпла земля,
Наливаєсь теплом,
Оживає щодня?

Дивувалась зима,
Як посміли над сніг
Проклюнутись квітки
Запахущі, дрібні?

І дунула на них
Вітром з уст ледяних,
І пластом почала
Сніг метати на них.

Похилились квітки,
Посумніли, замклись[2];
Шуря-буря пройшла, —
Вони знов піднялись.

І найдужче над тим
Дивувалась зима,
Що на цвіт той дрібний
В неї сили нема.

[1] Легіт — легкий весняний вітер.
[2] Замклись — замкнулись.

І. КИРІЙ

Малюнки В. КАСІЯНА

„КОБЗАР"

Погожого осіннього ранку однією з вулиць Дрогобича, що вела до центра міста, ішов невеличкий на зріст хлопчик. Був він у старенькому приношеному кожушку — бунді, в чобітках. З-під повстяного капелюшка стріхою звисав на сірі очі світлорудий чуб. Хлопчик радісно посміхався.

Це був Іван Франко, учень дрогобицької гімназії. А радів він тому, що тримав у руках книжку, яку давно вже мріяв прочитати. «Кобзар» — називалась книжка. Написав її син кріпака, українець Тарас Шевченко.

Ніколи ще жодна книга так не захоплювала Франка.

Коли Йосько Галицький, сусід і вірний друг Івана, дізнався про «Кобзаря», він кілька днів просив показати і йому цю чудесну книгу. Та Іван не насмілювався принести її в гімназію. Адже молодшим гімназистам «Кобзаря» не дозволяли читати. Сьогодні Франко нарешті зважився. Дуже вже просив його Йосько.

Прийшовши в гімназію, Іван швидко поклав книжки під лавку, засунув «Кобзаря» за поясок і вийшов у коридор. Гімназисти бігали, перечіпали один одного, гралися в «малу купу», борюкалися на підлозі, здіймаючи куряву.

Раптом хтось грубо штовхнув Івана у спину. Хлопець оглянувся. Перед ним стояв Юзек, товстий випещений здоровило, син управителя міського банку.

— Пощо штовхаєшся? — запитав Іван.

— Або що? Мене штурхнули!

— Треба вважати.

— Зась, хлопе, щоб я тобі вважав.

Франко сердито зміряв його поглядом, але змовчав і відійшов. Не любив він цього Юзека. Та й ніхто не любив його. Підлий був цей паничик. Набріхував на учнів, підлещувався до вчителів.

Та от з'явився Йосько і, побачивши Франка, чемно привітався.

— Маєш? — запитав поглядом чорних очей.

— Ну певно! — кивнув головою Іван. — Ходімо в сад, покажу.

Хлопці вийшли надвір, пролізли крізь виламаний отвір у паркані і подалися в гімназичний сад.

Був кінець жовтня. З дерев спадало пожовкле листя і товстим шаром вкривало землю, шелестіло під ногами.

— Тут, — сказав Франко, зупинившись за стовбуром товстої гіллястої яблуні.

Ще раз для певності озирнувшись, Іван витяг з-під пояска «Кобзар». Йосько, трохи розчарований, схопив книжку в руки. Він думав, що це велика, в товстій позолоченій оправі книга. А воно навпаки — проста, невеличка та ще й пошарпана. Йосько сказав про це Франкові. Той посміхнувся.

— А я думаю, що не тим книжка славна, що в дорогій оправі, — сказав він, — а тим, як ладно в ній написано.

Йосько перегорнув палітурку.

— «Причинна», — прочитав він.

— Реве та стогне
Дніпр широкий,
Сердитий вітер
завива...

— Ти диви! — здивувався Йосько. — По-нашому написано, по-українському!

— А я ж говорив тобі, — з гордістю відказав Франко. — Це — «Причинна», а там далі «Перебендя», «Катерина», «Сон», — пояснював він товаришеві.

— Мов та чапля
довгонога,
Скаче,
бадьориться, —

це так про царицю написано.

— Йой, Іване, — злякано глянув на нього Йосько, — чи ж можна так?

— Можна, — заспокоїв друга Франко,— Шевченко правду писав. От за це і не любили його пани і цар. І тепер не люблять. Засилали вони Шевченка десь далеко, аж в Оренбурзькі степи. Немає там ні дерева, ні трави, лише піски сипучі.

Хлопці так захопилися книжкою, що й не помітили, як позаду них, тихо підкравшись, зупинився Юзек. Та Франко раптом оглянувся.

— Юзек! — скрикнув здивовано і водночас злякано.

Йосько блискавично закрив книгу і сховав за пазуху.

— Ти чого тут? — крикнув він до Юзека.

Той зірвався з місця і щодуху помчав до гімназії. Йосько було кинувся за ним, але Іван зупинив товариша.

— Най біжить. Розглядай далі.

* * *

Учитель Свидницький зайшов на урок поспішним кроком і, не відповівши на привітання учнів, мов укопаний, зупинився біля столу. Клас завмер. Гострий, пронизливий погляд учителя не віщував нічого доброго. Свидницький був найжорстокішим серед учителів гімназії, бив за найменшу провину, і гімназисти ненавиділи й боялися його.

— Франко! Галицький! — прогримів учитель.

Хлопці підвелися. Глянувши на них з першої лавки, Юзек зіщулився і втупив очі в книгу.

— То як називається тота книга, яку ви щойно читали в саду? — єхидно запитав Свидницький.

— «Кобзар» Тараса Шевченка, прошу пана професора, — відповів, намагаючись бути спокійним, Франко, хоч по всьому було видно, що він хвилювався, бо знав: Юзек уже встиг набрехати, і це так даром не пройде.

— Он як! — здивовано сказав господар класу і, потерши свої довгі руки, пройшовся по кімнаті. — «Кобзар» значить! Умгу! А що ви про цісаря і цісареву говорили?

Франко непомітно смикнув Галицького за рукав, подавши цим знак мовчати: він говоритиме сам.

— Ніц, — так же спокійно, як і вперше, сказав у відповідь. — Тільки так, як у книзі написано.

Учителя це вивело з рівноваги. Він підбіг до хлопців і, схопивши їх руками за вуха, з силою стукнув головою об голову.

Іван і Йосько скривились від болю, але промовчали.

— Цензор*! — крикнув Свидницький. — Книги їхні сюди!

Цензор, здоровий кремезний гімназист Трухляк, подав книги Франка і Галицького вчителеві і завмер біля столу. Учитель переглянув їх, знайшов «Кобзаря», кинув його на стіл.

— Рано ще вам, шмаркачі, за такі книги братися! — знову накинувся на хлопців. — З вас мало шкільних книг, то ви — паскудні читати? Про цісаря недобре говорити? Задуже вчені стали, хлопське кодло! Чому в сад забралися?

Друзі мовчали. Секунду в класі панувала мертва тиша.

— Цензор! Різок! Зараз ми провчимо їх, лайдаків! — заревів Свидницький. Франко займав у класі другу локацію **, але учитель не зважав на це. Цензор Трухляк миттю подав Свидницькому пучок вільхових різок, що завжди лежали напоготові біля таблиці, і почалося катування.

Першим били Франка. Трухляк тримав голову хлопця між ногами, а другий помічник тримав його за ноги. Свидницький зі смаком шмагав різками по голій спині.

— Оце тобі, щоб у сад не смів бігати! Оце тобі, щоб знав, як з професором говорити! — примовляв Свидницький за кожним ударом. — Оце тобі паскудні книжки читати! Оце тобі про цісаря говорити! Пам'ятай, хлопе, пам'ятай!

Скінчивши бити, він звелів Франкові йти на місце. Іван підвівся, але не втримався на ногах і упав. Сльози заливали йому лице.

— Що? Тяжко на ногах триматись? — розсміявся вчитель. — Ніц, воно прийде, хлопчику, —і став бити Йоська.

...Притримуючи один одного під руки, Франко і Галицький останніми після закінчення уроків вийшли з гімназії.

Боліло побите тіло, але Іван намагався тримати себе бадьоро. Серце його шалено билося і, здавалося, от-от розірветься від образи і гніву. Хлопець розумів, що не за відвідування саду побив його і Йоська Свидницький, а ось за цю чудесну, правдиву книгу, яка вчить ненавидіти панів і закликає боротися проти них.

Та хіба могли заборонити Франку читати Шевченкові вірші такі нікчемні вчителі, як Свидницький? Іван таки знайшов «Кобзаря». Він читав його вечорами і ранками, в колі друзів і насамоті. «Кобзар» став для нього джерелом, з якого він пив свіжу цілющу воду. Тоді ж, у гімназії, Франко вивчив «Кобзаря» від початку й до кінця напам'ять. Ця книга допомогла йому в майбутньому стати великим поетом.

* Цензор — старший учень у класі, помічник учителя.
** Друга локація — друге місце у навчанні.

Іван ФРАНКО

Малюнки Л. ДЖОЛОС

ЗАЄЦЬ І ВЕДМІДЬ

Був собі в однім лісі Ведмідь, та такий дужий та лютий, що не приведи господи! Піде було по лісі і душить та роздирає все, що здибле: одно з'їсть, а десятеро й так покине, тільки дарма життя збавить. Ліс був великий, і звірини в нім багато, та проте страх пішов на всіх. Адже ж так і року не мине, а в цілім лісі душі живої не лишиться, коли Бурмило буде так господарювати. Рада в раду, присудили звірі такий спосіб. Вислали до Ведмедя депутацію і веліли йому сказати:

— Вельможний наш дідичу, пане Ведмедю. Пощо ти так знущаєшся? Одного з'їси, а десятьох зі злості розідреш і покинеш? Адже так до року, то й душі живої в лісі не стане. Ліпше ти ось що зроби. Сиди собі спокійно в своїй гаврі, а ми тобі будемо щодень присилати одного з-поміж нас, щоби ти його з'їв.

Вислухав Ведмідь тої мови та й каже:

— Добре! Але пам'ятайте собі, як мене хоч одного дня ошукаєте, то я вас усіх пороздираю!

Від того дня почали звірі день поза день посилати Ведмедеві одного з-поміж себе на страву. Чи трапиться старе та немічне, чи бідна вдовиця, котрій і жити не хочеться на світі, чи дурнувате яке вдасться і не вміє

собі ради дати на світі, зараз звірі посилають се до Ведмедя, а той не питає, розірве та й харчується собі спокійно.

Далі не стало вже старих, дурних та осиротілих, прийшлося вибирати з таких, що їм не хотілося вмирати. Почали кидати день у день жереб: на кого впав льос, той мусив іти до Ведмедя і датися йому з'їсти.

Одного дня випав льос на Зайця. Перелякався бідний Заєць так, що не суди боже, та що було робити? Ходили другі, мусить і він. І не змагався, тільки випросив собі годинку часу, щоби з жінкою й діточками попрощатися. Та поки там жінку знайшов, поки всю свою сім'ю скликав, поки попрощалися, та наплакалися, та наобнімалися, то вже сонце геть з полудня звернуло. Врешті прийшлося Зайцеві рушати в дорогу. Іде бідолаха до ведмежої гаври. Та не думайте, що йде заячим кроком-скоком, що біжить вітрові навздогін! Гай, гай! Тепер бідному Зайцеві не до скоків. Іде нога за ногу, іде та й постайкує, та все рясні сльози витирає, та зітхає так, що аж лісом луна йде. Аж ось бачить, серед лісу криниця кам'яна, оцямрована, а внизу вода глибока. Став Заєць над цямриною, заглядає вниз, а його сльози тільки кап-кап у воду. Та побачивши в воді свою подобу, почав їй придивлятися уважно і нараз повеселів і аж підскочив із радості. В його голові заблисла щаслива думка, як би йому й самому від смерті врятуватися і всіх звірів вибавити від сього лютого та безрозумного Ведмедя. І вже не плачучи і не зітхаючи, а щодуху біжучи, він поспішав до ведмежої гаври.

Було вже близько вечора. Ведмідь весь день сидів у своїй гаврі та ждав, коли-то звірі пришлють йому когось на обід. Ждав і не міг нікого дождатися. Голод почав йому докучати і разом з голодом почала злість підступати під серце.

— Що ж се значиться, — ревів Ведмідь. — Що вони собі думають? Чи забули про мене, чи, може, їм здається, що одною Вороною я маю бути два дні ситий? О, прокляті звірі! Коли мені в тій хвилі не прийде від них страва, то кленуся буком і берестом, що завтра, скоро світ, вирушу до лісу і повидушую все, що в нім є живого, і одного хвоста не лишу!

Та минала хвилина за хвилиною, година за годиною, а страва не йшла. Надвечір уже Ведмідь не знав, що з собою зробити з голоду і лютості. В такім настрою застав його Заєць.

— Га, ти, помано, ти, хлистику, гусяче повітря! — кричав на нього Ведмідь. — Що ти собі думаєш, що так пізно приходиш? То я на тебе, такого комара, маю цілий день в голоді ждати?

Затремтів Заєць, почувши ведмежий крик і люті ведмежі слова, та через хвилину стямився і, ставши на задніх лапках перед Ведмедем, промовив, як міг найчемніше:

— Вельможний пане дідичу! Не моя в тім вина, що так пізно приходжу. І звірів не можеш винуватити. Нині, в день твоїх іменин, вони, ще вдосвіта зібравшись, вильосували були для тебе нас чотирьох, і ми всі як стій вітром пустилися до тебе, щоби ти, вельможний паночку, мав нині добрий бал.

— Ну, і що ж? Чому ж так пізно приходиш і де тамті три? — запитав Ведмідь.

— Трапилася нам дуже погана пригода, — мовив Заєць. — Міркуючи, що в тім лісі нема іншого пана, крім тебе, йдемо собі спокійнісінько стежкою, коли нараз із укріпленого кам'яного замку вискочив величезний Ведмідь та й до нас.

— Стійте! — кричить.

Ми стали.

— Куди йдете?

Ми розповіли по правді.

— Го, го, — крикнув він. — Нічого з того не буде. Се мій ліс, і я не позволю, аби ви своїм м'ясом годували якогось приблуду, що тут не має ніякого права. Ви мої, і я беру вас на обід.

Почали ми проситися, благати, почали говорити, що нині твої іменини і дуже негарно буде, коли ти в такий день лишишся без обіду, — та де тобі, ані слухати не хоче.

— Я тут пан, — кричить, — і я один маю до вас право, і ніхто мені тут не сміє втручатися.

І взяв нас усіх чотирьох до свойого замку. Ледве-неледве я упросив його, щоб хоч мене одного пустив до тебе, щоб я дав тобі відомість, як стоїть справа. Тепер, вельможний дідичу, сам поміркуй, чи ми винні тому, що ти сьогодні голоду намлівся, і що тобі далі робити.

Почувши се оповідання, Ведмідь аж увесь наїжився. Вся його злість обернулася на того нового суперника, що так несподівано вліз йому в дорогу.

— Се що за якийсь непотріб непотрібний посмів сюди вдертися? — ревів він, дряпаючи землю пазурами. — Гей, Зайче, зараз веди мене до нього, нехай його розірву на дрібні шматочки!

— Вельможний дідичу! — мовив Заєць. — Се дуже могучий пан, страшний такий...

— Що? Ти думаєш, що я буду його боятися? Зараз веди мене до нього, побачимо, хто буде дужчий.

— Вельможний дідичу, але він жиє в кам'янім замку...

— Е, що там мені його замок! Веди мене до нього, вже я його досягну, хоч би він сховався на сам вершок найвищої смереки.

Попровадив Заєць Ведмедя до криниці та й каже:

— Вельможний дідичу! Велика твоя сила! Ади, твій ворог, як тільки побачив, що ти наближаєшся, зараз драпнув і сховався до свойого замку.

— Де він? Де він? — кричав Ведмідь, оглядаючися довкола і не бачачи нічого.

— Ходи сюди і заглянь ось тут! — мовив Заєць і підвів Ведмедя до криниці. Став Ведмідь над цямриною, глянув униз, аж там справді Ведмідь.

— Бачиш свого ворога, — мовив Заєць, — як заглядає зі свойого укріплення.

— Я не я буду, коли його звідтам не досягну! — мовив Ведмідь і як не рикне з цілого ведмежого горла вниз до криниці! А з криниці як не відіб'ється його голос ще вдвоє сильніше, мов з величезної труби!

— Га, так! — скрикнув Ведмідь. — Ти мені ще грозиш? Чекай же, я тобі покажу!

Та й за сим словом Ведмідь ба-бавх до криниці та й там і втопився. А Заєць стояв при цямрині і глядів, поки звірячий ворог зовсім не заллється, а тоді скочив щодуху до звірів і розповів їм, яким-то способом він змудрував Ведмедя і вибавив їх усіх від тяжкого нещастя. Не треба вам казати, яка радість запанувала в цілім лісі і як усі дякували Зайцеві за його вчинок.

В. ЛАДИЖЕЦЬ

ПРО ХЛОПЧИК

Мов журавлі, вози курличуть
З пахучим сіном з полонин.
Приємно дихає в обличчя
Легенький вітер із долин.
Він пахне хмелем, хлібом свіжим,
Димком яловим, негірким.
І коні йдуть самі, без віжок,
На той знайомий, рідний дим.

Сьогодні встав Прокопик рано,
Швиденько вимився під краном,
Якнайтепліше одягнувся,
Столярську пилку взяв в татуся.
Засунув рашпіль до кишені,
Відсипав цв'яхів зо три жмені,
Насупив раптом брови строго,
Прямує гордо до порога.
Тут здивувалися домашні:
— Куди це ти? Ще тьма в вікні!
— В колгосп, у таткову стельмашню
Йду заробляти трудодні.

Раз Прокопик у ріці
Прав картузик і штанці.
Доки він штанята мив,
То картузик геть поплив.
Лиш побіг наздоганяти,
Як пливуть уже й штанята.

Потемніли гори сині.
В полі трактор замовка.
Покотивсь туман в долині
Попід верби від ставка.
Задивився на дорогу
Жовтим оком сивий млин.
Плава місяць злоторогий
У ставку, неначе лин.
Заскрипіли тихо двері,
Де в саду біліє дім.
Кличе мама до вечері.
Чуєш, братіку?
Ходім.

Малюнки О. АФАНАСЬЄВОЇ

ПРОКОПЧИКА

Все довші й довші в горах тіні.
Птахи затихли по кущах...
Давно Прокопик спить на сіні,
Ясна усмішка на вустах.

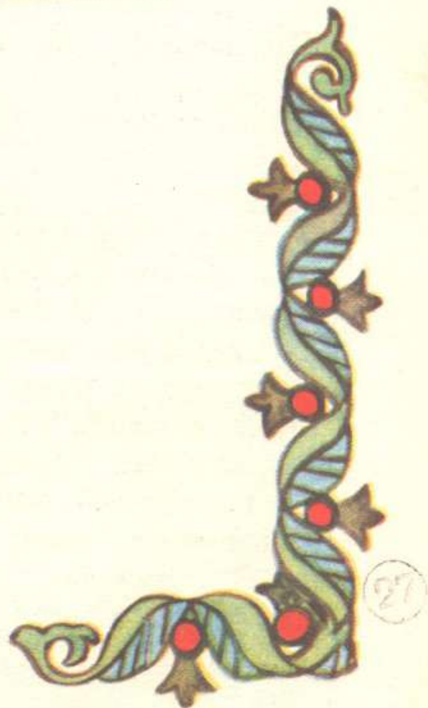
Та це ж не сон, що у торбині
Сидить маленьке зайченя, —
Його татусь на полонині
Впіймав у шапку цього дня!

Ходить гордо наш Прокопик
Поміж друзів бережком,
Все погладжує животик,
Лиже губи язичком.
— Що з тобою? Може, хворий? —
Запитав один з дружків.
— Я в дідуся позавчора
Мед із пряниками їв!

Доки бігав між кущів —
Ні кашкета, ні штанів!
Вдома ми його спитали,
Де одежу він подів.
— В мене річка все покрала, —
Нам Прокопик відповів.

Малюнки В. ГЛУЗДОВА

ЛИСТ ВІД ТРАКТОРИСТА

Давайте передусім познайомимось. Я— тракторист. Працюю в колгоспі «Нове життя». Мені вже сорок п'ять років.

Ви можете запитати: чому я вирішив написати у ваш дитячий журнал «Барвінок»? Ну що ж, слухайте, я про все розповім.

Є у мене син Юрко, приблизно таких років, як і ви. Одного разу, коли я повернувся з роботи, він підійшов до мене і запитав:

— Тату, яке ти діло любиш найбільше в світі?

Мене те несподіване запитання трохи здивувало, але я сказав:

— Найбільше мені до вподоби, сину, діло тракториста.

— Пхі, — надув губи Юрко. Що ж хорошого в роботі тракториста? Глянь, ось фуфайка на тобі замащена, руки брудні... Я не хотів би бути трактористом...

— А ким би ти хотів бути?

Юрко вишрунчився, надувся, як індик, обсмикав сорочку під поясом і кинув через плече:

— Міліціонером...

Звичайно, всяка робота у нас почесна. Але все ж мені хотілося переконати Юрка, наскільки цікава і корисна праця тракториста. І от одного разу я вирішив узяти хлопця з собою в поле. Я посадив його на велосипед, і ми поїхали.

Була весна. Квітувало жито. Густа стіна його підступала до самісінької дороги. А напроти — картопляна плантація.

Я зупинив велосипед, зсадив Юрка.

— Тут, сину, я працюю... Минулої осені сіяв жито, а весною садив картоплю.

Між тим я побачив у міжрядді чимало бур'яну і почав зривати його. Юрко теж пішов поряд мене. Йому сподобалось висмикувати із землі високі бур'янини.

Спочатку робота йшла непогано, але через півгодини Юрко почав кректати, зітхать. Особливо важко було хлопцеві зривати дрібний пирій, що тільки-но виткнувся із землі. Щоб не нагинатися, Юрко став на коліна і так працював ще хвилин двадцять. Потім не втерпів, сів на землю і не дуже веселим голосом запитав:

— Ми ще довго працюватимемо, тату?

— А що таке? — зацікавився я.

— Та в мене вже так спина болить, що й зігнутись не можна.

— Ну що ж, — сказав я, — коли втомився, то й досить...

Працювали ми годину чи, може, трохи більше. Але пропололи зовсім маленький шматочок поля.

— То скільки ж днів треба працювати, щоб виполоти всю картоплю? — сказав Юрко. — Це й спина поламається і шкура на пальцях облізе...

— Може, спина і не поламалася б, — сказав я, — але, щоб виполоти все поле, довелося б цілим селом багато днів працювати від ранку до вечора. А ось я на своєму тракторі прополюю його за кілька днів.

Юрко поглянув на біле картопляне море,

що розляглося перед нами, хитро моргнув оком, мовляв, не говори, тату, неправди.

— Не віриш? — запитав я. — Ну що ж, давай поїдемо далі, і ти переконаєшся сам.

За пагорбом мій товариш якраз полов просапником картоплю. Трактор тягнув за собою нескладний пристрій, лишаючи широку смугу землі з підрізаними бур'янами. Юрка це зацікавило. Він ступив на плантацію, узяв одне стебло осоту, друге. Вони й справді були підрізані.

— Так це ж здорово! — промовив він.

...Коли я взяв Юрка до себе на трактор, він деякий час принишкло слідкував за моєю роботою. Потім глянув на широченне зоране поле, роздумливо сказав:

— А що, коли б все оце поле орати кіньми або копати заступами?

Я промовчав, даючи можливість Юркові самому подумати над усім тим.

Та найбільше захоплений і вражений був Юрко, коли побачив, як ми тракторами корчували на березі ріки старі верби. Вздовж ріки у нас пустувало багато родючої землі, порослої деревами та чагарником. Колгосп вирішив пристосувати її для поливних городів.

Здавалося неймовірним, що невеличкий трактор може з корінням вирвати величезну стару вербу. Мабуть, і Юрко, який прийшов сюди з цілою ватагою хлопців, не вірив у це.

Та ось зачепили довгий трос за дерево. Я завів трактор. Усі відійшли вбік. Трактор рушив. Стальний трос натягнувся, мов струна. Верба затремтіла, трохи нагнулась, але не хотіла поступатися. Трактор вгризався гусеницями в землю, викидав з-під себе дерен, потрощене коріння.

Минула хвилина, друга, третя...

Я додаю машині газу. Вона натужно реве, рветься вперед. Але дерево не хоче здаватися. Раптом лунає кілька глухих підземних вибухів. Це старе вербове коріння ламається в землі. В ту ж мить дерево здригнулося, затремтіло і швидко почало падати. Коли воно з оглушливим тріском ударилось об землю, Юрко і його друзі підняли неймовірний галас. Ну, а на мене і на мій трактор вони тепер дивилися як на справжніх героїв-переможців.

Зараз у нас в колгоспі гаряча пора — жнива. Пригадую, коли я був таким, як Юрко, у поле в цю пору виходили із села всі — старі і малі. Від ранку й до пізнього вечора, натираючи собі мозолі на руках, люди косили косами і жали серпами хліб. А нині всю ту важку роботу без особливої втоми виконуємо ми — трактористи, комбайнери, шофери автомашин.

Тепер Юрко остаточно змінив свою думку про професію тракториста.

Він часто просто-таки не дає мені спокою, просить взяти в поле до комбайна. І коли я дозволяю йому залізти в кабіну трактора, він сидить поряд мене зосереджений, уважний, ніби не я, а він сам веде по золотому морю хлібів нашого степового корабля — комбайна.

Кілька днів тому ми з Юрком на велосипеді поверталися з роботи додому. Сутінки вже спускалися на землю. Тиша обгортала степ. Тільки перепели десь у житі своїм «під-па-дьом... під-па-дьом» та рівне гурчання трактора порушували її.

— Тату, — сказав раптом Юрко, повернувшись до мене, — я оце думаю, що коли виросту, буду працювати, як і ти, трактористом...

Признаюся, радісно було мені почути від сина ті слова.

Ось про все це я й хотів розповісти вам, дорогі друзі, у цьому листі. А покищо бувайте здорові і щасливі.

З привітом тракторист
*Іван **КУЛЯБА.***

Д. БІЛОУС

Малюнок САМУМА

Над рікою

Шелюгами, осокою
Льоня йшов із вудкою.
Птах шмигнув понад рікою,
Впав на воду грудкою.

Враз пірнув і знявсь хутенько,
Блиснувши рибинкою.
Ну й пташина: коротенька,
З голубою спинкою.

«Дай же тут і я закину», —
Став хлопчина з вудкою.

А пташок із'їв рибину
Й знов на воду грудкою.

Льоні ловиться погано, —
Ну хоч раз би клюнуло.
А воно уже й не рано,
Та таке насунуло!

Хлопець глянув: це на зливу.
Висне хмари кудлище.
Раптом птах той — що за диво? —
Льоні сів на вудлище.

Рибку в дзьобику тримає —
Хоч дістань долонею.
«Ну, хто більше з нас піймає?» —
Мов дражнився з Льонею.

Аж сяйнули барви в перах,
Як злетів на гілочку,
І — подавсь на другий берег
До пташат у нірочку...

Птах рибалить і хлопчина —
Ну й завзята парочка!
Як же зветься ця пташина?
— Голуба рибалочка!..

М. ФІДЧУНОВА

Малюнки І. ТИХОГО

ЗОЛОТЕ ПРАВИЛО

Нічого так не любить Сергійко, як автомашини. Бачить він їх щодня дуже багато, бо повз його подвір'я проходить брукований шлях до міста.

Серед автомашин Сергійкові найбільше подобаються вантажні різних марок самоскиди, а потім ще «МЗ-200», «ЗІС-150», «ГАЗ-51». Бо вони завжди при ділі. Влітку возять зерно на елеватор, а також овочі і молоко в бідонах на базар до міста. З міста — дошки, черепицю, цеглу. А іноді якісь ящики і діжки. Мабуть, з цукром чи з повидлом.

Кілька разів на день по шляху з міста до сусідньої станції і назад поспішає автобус. І кожного разу Сергійко вибігає на шлях подивитися на нього.

О, автобус — поважна автомашина. Тупорилий і неповороткий, як величезний жовтий жук, він впевнено погойдується на ресорах і байдуже проїжджає повз Сергійка. Інколи автобуса наздоганяє «Москвич», «москвичик», як назвав цю маленьку машину Сергійко. Хлопчикові смішно дивитися, як «москвичик» спочатку несміливо тутукає автобусові, потім винувато, бочком, об'їжджає поважного сусіда і, злякано пролопотівши щось по бруку, зникає в далині.

Сергійко вже вирішив твердо: «Підросту, походжу в школу, а потім вивчуся на шофера, як мій дідусь. Він тепер слабий, часто хворіє. А колись бувало й не вилазив з-за руля».

Ніхто так гарно не може розповідати про шоферування, як дідусь. Оце й сьогодні він струже щось у сараї, а сам розповідає:

— Ех, Сергійку, хлопчику мій! Немає нічого кращого в світі, як сісти за руль та виїхати в поле, та газнути так, щоб тільки миготіли по обочині телеграфні стовпи і танув шлях під колесами!

Сергійко заздро дивиться в дідусеві очі, на червоні жилки його щік. «Ото накатав-

ся дідусь! Каже, в жнива по двадцять годин не вилазив з кабіни. Та аби тільки справжня машина, я б цілий тиждень, навіть рік звідти не вилазив!» думає Сергійко.

— Дідусю, а скільки місяців має рік?

— Дванадцять. А що?

— А день теж має дванадцять місяців?

— З якого це часу день має дванадцять місяців? — дивується дідусь.

Сергійко хитро дивиться на нього.

— А сам мені вчора що казав, коли я з цепом пізно додому прийшов. «День — як рік, а ти все не набігаєшся». Казав же? Значить, це — рік?

Тепер дідусь розуміє, в чому справа і сміється.

— Так то ж тільки так кажуть. Ну, так де ж твій цеп? Ще не відніс до «утильсировини»?

Ні, цеп ще дома. Цеп — багатство і гордість Сергійкова. Аякже! Вчора він, Сергійко, знайшов його на брукові, недалеко від дому. Може, його загубила автомашина або з якоїсь брички впав. І який цеп! Важкезний, довжелезний. А подзвонював як, коли Сергійко тягнув його додому! Отак глухувато: дзінь, дзінь-дзінь...

І вирішили Сергійко з дідусем: хоч і жаль трошки, але здати цеп до утилю. А на одержані гроші Сергійко власноручно купить в магазині іграшковий самоскид.

* * *

Поки дідусь із Сергійком розмовляли в сараї, на брукові загула машина і стихла. Сергійко вибіг на вулицю і обімлів. Біля їхнього двору стояв справжній «ГАЗ-51».

— Дідусю, «газон»! — вигукнув Сергійко.

«Газон» раптом погрозливо загудів, колеса крутнулися. Але — диво! —машина залишилась стояти. Мотор очевидно розсердився, що колеса його не слухають і, пихнувши димом, загудів ще сердитіше. Колеса знову швидко крутнулися, аж вирили під собою два рівчачки, але так і не зрушили машину з місця. Сергійко, як зачарований, дивився на них і думав: підуть чи не підуть? А потім зрозумів: не підуть. Адже від їхнього будинку шлях круто бере вгору, а сніг мокрий. От «газон» і буксує. Сердиться, що слизько.

«Ех, якби я був шофером! — майнула в його голові думка. — Я б обов'язково щось придумав!»

Але шофер теж, мабуть, уже щось придумав, бо мотор замовк, і шофер виліз з кабіни. Він був у фуфайці, в товстих ватяних штанях і в шапці з вухами. Мовчки подивився на Сергійка. А потім поліз у кузов. Щось поторсав там, але, мабуть, нічого не знайшов, бо знову зліз додолу і досадливо сказав, тепер звертаючись просто до Сергійка, мов до знайомого:

— Оце називається — зав'язли... Га?

Тільки тепер Сергійко побачив у кузові якусь машину. Ні, навіть дві. Та це ж віялки! Он і колесо з ручкою...

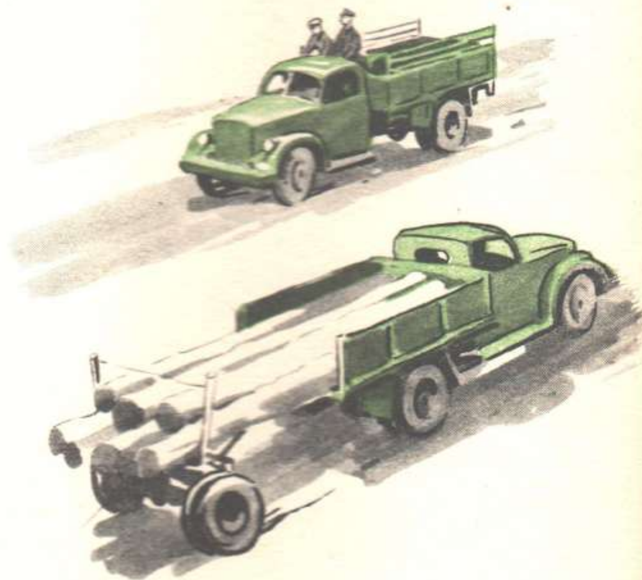
— Дядьку, а де ви віялки дістали? — запитав Сергійко і підійшов ближче до машини.

— І зовсім не віялки. Трієри це. Невже не чував? — здивувався шофер. — Живеш у колгоспі, а не знаєш... Одначе, що ж мені робити, хлопче?

Він зайшов до машини спереду і заклопотано подивився під колеса:

— Де він взявся на мою голову, оцей сніг? Виїжджав у дорогу — мрячило...

Сергійко осмілів. Він ще ближче підійшов до машини, піднявся на диби і поторкав пальцем кришечку на радіаторі.

— Я знаю, дядю. Сюди наливають воду, а ось сюди — бензин... Дядю, а можна поторкати руля?

— Та вже торкай...

— А чому на колесах вашої машини зубці ялинкою, а у нашої колгоспної не такі? А що це — трієр?

Шофер щось шукав у себе в кабіні і охоче розповідав:

— Ці трієри їдуть прямісінько з заводу, де їх зробили... Бач, які новенькі, пофарбовані. А знаєш, як їх в нашому колгоспі чекають? Незабаром весна, а там — сівба. От трієром і відбирають для сівби найдорідніше зерно. А воно дасть хороше стебло, наллє важкий колос. Зрозумів?.. Але що ж мені робити, хлопче? Ех, цепки, цепки, де ви?

Згадка шофера про якісь цепки збентежила Сергійка.

— Які цепки?

— От коли б у мене був хоч один цеп, я б його приладнав до заднього колеса, а під передні накидав би всякого сміття і — ту-ту!

«Цепок... Хоча б один цепок... А може... знайдений підійде? Такий гарний цепок і такий важкезний! Першосортний! А кільця товсті, як продовгуваті бублики... Може, запропонувати?..» Сергійко раптом зважився.

— Дядю! Стривайте, я зараз! — і бігцем подався в двір.

За хвилину на вулицю вийшов дідусь. А коли слідом за ним, тягнучи цеп, прибіг захеканий Сергійко, дідусь з шофером заклопотано дивилися під колеса і про щось розмовляли, як давні знайомі.

— Дядю! Ось, візьміть... Цепок. Я його сам знайшов учора на вулиці. Бачите, який він гарний!

Шофер стояв, розвівши руки, і здивовано дивився на Сергійка. Потім ступив крок уперед і підхопив Сергійка на руки.

— Ах ти ж, мій малий шофере! І не жаль тобі своєї знахідки?

— Нічого. Самоскид все одно б у мене скоро поламався...

— Він для шофера, мабуть, і свого діда не пожаліє віддати, — жартував дідусь.

За півгодини цепок був міцно прикручений до заднього колеса автомашини. Шофер потиснув дідусеві руку, а Сергійкові сказав:

— У шоферів є золоте правило: завжди і у всьому допомагати товаришеві. Ось твій дідусь знає, зараз ти дуже допоміг мені і колгоспові. Ти будеш справжнім шофером, Сергійку!..

А коли загуркотів мотор, шофер сів у кабіну, тутукнув на прощання Сергійкові і дідусеві і натиснув на педалі. Машина раптом здригнулася, колесо з цепком крутнулось, востаннє черкнуло кількома іскрами, і машина з трієрами пішла.

І довго ще дивилися услід «газону» Сергійко з дідусем.

Грицько БОЙКО

Малюнки Л. КАПІТАНА

СОНЕЧКО лишається

Біля сонечка, вгорі,
Плавала хмаринка.
Проти сонечка, в дворі,
Бавилась Яринка.
Враз хмаринка біла
Сонечко закрила,

І Яринка засмутилась,
Губоньки скривила...
Не журись, Яринко,
Не навік хмаринка.
Хмарка розпливається,
Сонечко ж лишається.

О. ПАРХОМЕНКО

МИ ЙДЕМО ПОКОСАМИ

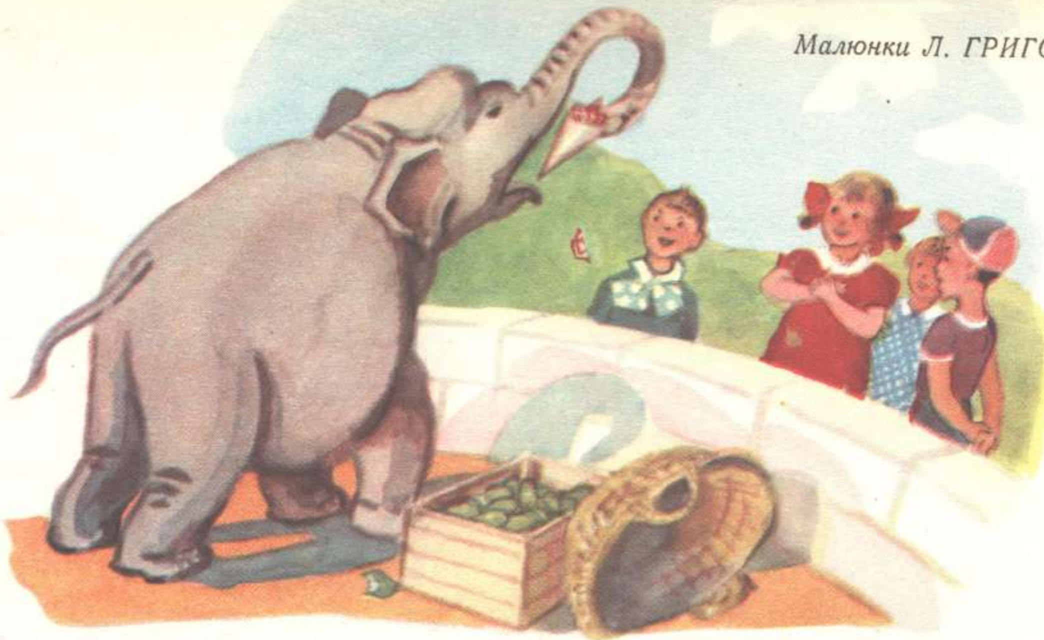
Ми ідем покосами,
Йдем зеленокосими
Травами, як ліс.
Босі ноги росимо,
Але ми не просимо,
Щоб татусь підніс.

За кущем ожиновим
Йдем по бережку.
Вийшли на стежину ми,
Білі майки скинемо,
Трошки відпочинемо
І — в ріку!

Сонечко нам грітиме,
Можем загоріти ми —
Саме час на те.
З росами та квітами,
Ой, як любим літо ми
Золоте!

Малюнки Л. ГРИГОР'ЄВОЇ

Йосиф КУРЛАТ

Слонятко

За день ця крихітка
З'їдає зовсім трішечки:
Огірків з'їсть ящик слоник,
Сіна свіжого дві тонни,
Хліба доброго корзину, —

Все піде на користь сину.
Ну, а ще дають в звіринці
Діти слонику гостинці.
Булку, плитку шоколаду,—
Все вживає слоник радо.

А слониха край корита
Крутить радісно хвостом, —
Із таким ось апетитом
Скоро стане син слоном!

Переклад з російської.

М. СИНГАЇВСЬКИЙ

Загадка

Цвінь-цвірінь — на суку,
на гілляці — ку-ку,
тьох-тьох — у садочку,
кукуріку — на тиночку,
ців-ців — у лободі,
кря-кря — на воді.
Відгадать не важко,
що воно за пташки.

ПИОНИРИ

Лист најмлађих у Југославији

Кінчалась війна. В незабутні дні осені 1944 року радянські війська разом з югославськими партизанами громили фашистських загарбників. Радісно зустрічало нас, своїх визволителів, населення Югославії — серби, хорвати, словени.

В одному з югославських сіл мені довелося пробути кілька днів. Там я познайомився і здружився з чудовими чорноокими сербськими хлопчиками і дівчатками. Ще здалеку, побачивши «майора Павла», вони бігли мені назустріч і просили розповісти про радянських дітей. Тут разом із своїми юними друзями я пережив велику радість: в село прийшли два перші номери югославського дитячого журналу «Піонер».

Вірш, який я переклав, дуже подобався сербським дітям.

П. УСЕНКО.

Бранко ЧОПИЧ

ЗУСТРІЧ У ЛІСІ

Збирав ведмідь ягоду
В луб'яного кошика
В пущах темних шумиці, *)
Вище села Саніце.
Ішов лісом Велемир,
Піонерський командир.
Він ведмедя спиняє:
— Ти, ведмедю-медолюб,
По дібровах ласуєш
На солодку ягоду —
Нам півміри уділи
Із повного кошика,
В нас юнака **) ранено.
Чоту свою юнак вів
Через луки зелені
На приступи кам'яні,
Тяжко його вдарено
З фашистської рушниці.
Ведмідь глянув, аж вогнем
Його очі пройнялись,
Каже він, почувши те:
— А геть мені, ти, з очей!
Не дам, бігме, нікому
Я жодної ягоди!
Розлютився Велемир,
Піонерський командир,
До ведмедя приступа:
— Ой ведмедю, ведмедю,
Твоя мова чужа нам,
Ти стоїш за усташа, *)**
За четника- **) прихвостня,**
За фашиста-німчая.
Ось гукну я: гей, з гори,
Піонери-соколи!
Усі миттю прибіжать,
Тебе вони оточать,
Почнуть тебе в'язати,
З гори униз спускати
До сільської громади,
На громадські осуди,
До сторожа Ілії.
Лют на тебе Ілія —
Ти виламлюєш гілля!
Як почув теє ведмідь,
Поточивсь під дуба, зблід,
Бере кошика, дарує
Аж дві міри повні вщерть
І таке говорить він:
— На лікарню, друже мій,
Повен кошик даю свій.

Переклад з сербської.

*) Шум, шумиця — ліс, діброва.
**) Юнак — воїн, герой.
***) Усташ — лютий ворог югославських партизанів.
****) Четник — озброєний зрадник сербського і хорватського народів.

Малюнки С. МАРКІНА

АГРОНОМ

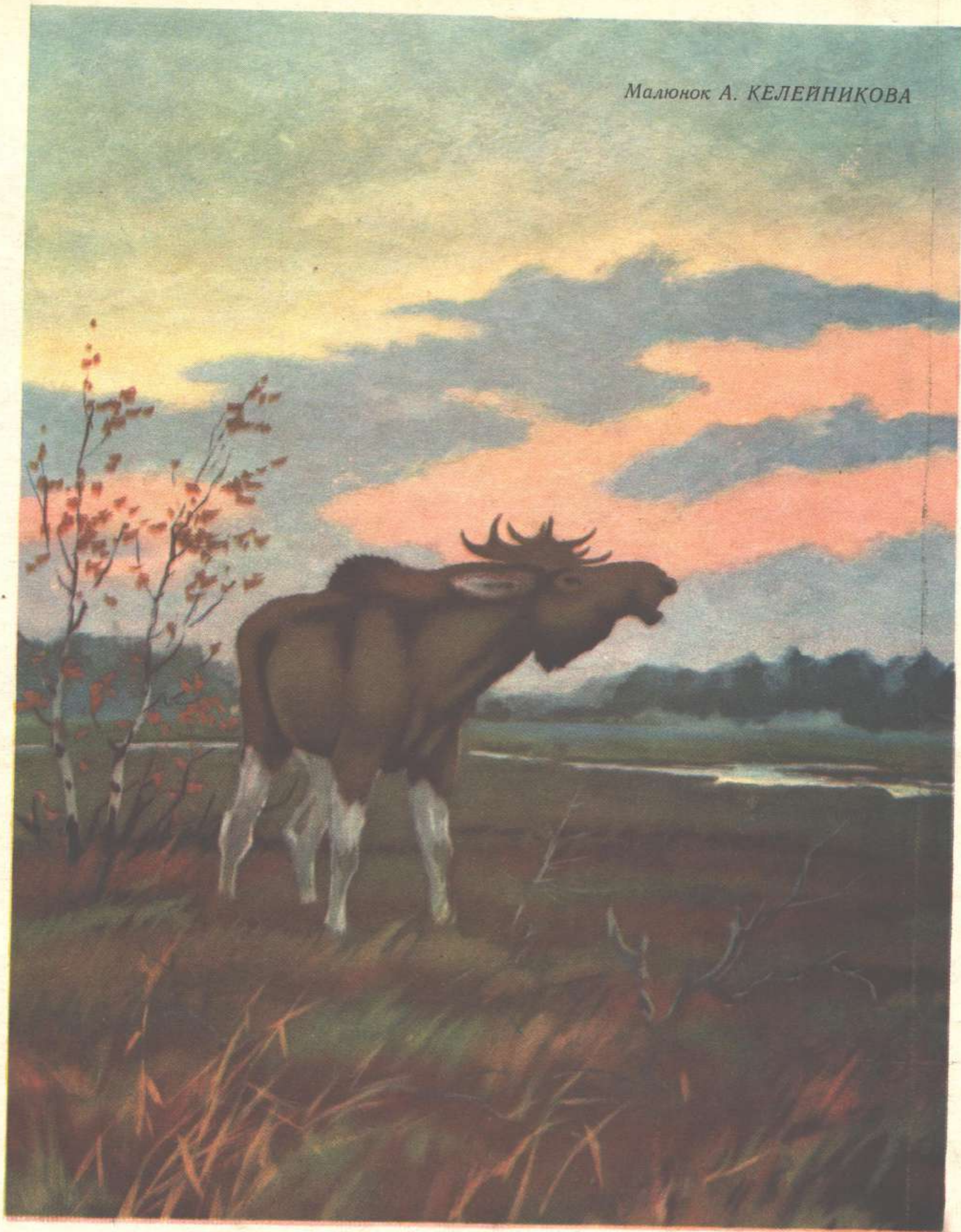
Іржі СВОБОДА

Ой було в нас полечко
Завширшки з долонечку.
А на нім рідке й низьке
Зводилось колосся, —
Точно в нашого таке
В дідуся волосся.
Ну, хіба це полечко —
Завширшки з долонечку
З ранку дід на нім трудився
До заходу сонечка.
Гомінке широке поле
Бачу нині з вікон школи.
І хлібів широке море
В далеч розлилося.
Вище діда, вище й тата
В полі тім колосся.

Вище тата, що орав тут
У своїй артілі.
Аж до гір пливуть до синіх
Золотаві хвилі.
Як закінчу рідну школу,
Піду вчитись далі.
Врожаї збирати мрію
В світі небувалі:
Щоб у кожнім колоску —
Зернятка ядерні,
Щоб було їх більше, аніж
Ягідок на терні.
Буду вчитись, не нудитись
За батьківським домом.
Я в село вернуся, тату,
Справжнім агрономом.

Переклад з чеської
Б. ЧАЛОГО.

Малюнок А. КЕЛЕЙНИКОВА

Обкладинка Л. Григор'євої.

 Адреса редакції: Київ, вул. Ворошилова, 3, тел. 5-01-75, 4-13-97.
Підписано до друку 30/VI 1956. БФ 09038. Зам. 2748. 3 друк. аркуші 62×94 1/8. Тираж 50 000.

Рік видання дванадцятий. Ціна 2 крб. Видавництво ЦК ЛКСМУ «Молодь»

Друкарня видавництва ЦК КПУ «Радянська Україна», Київ, Прозорівська, 59.